

посессивный, компаративно-акциональный и компаративно-детерминантный.

Результаты проведенного анализа показывают, что наиболее продуктивными подтипами компаративного номинативного типа являются собственно компаративный подтип и компаративно-посессивный подтип (93 % от общего числа). Компаративно-детерминантный и компаративно-акциональный подтипы представлены незначительным количеством номинативных единиц (6 % от общего числа). Поскольку в основе анализируемых лексем всегда лежит метафора (а зачастую и метонимия (*орган – болезнь*)), данные наименования отличаются образной природой. Следовательно, можно утверждать, что наличие слов компаративного типа в системе русской нетерминологической нозологической номинации свидетельствует о проявлении творческих способностей носителей языка.

Библиографические ссылки

1. Биренбаум Я. Г. Грамматическая сочетаемость сравнительных степеней // Лексико-грамматическая сочетаемость в английском языке : межвуз. сб. науч. тр. / редкол. : М. В. Буковская (отв. ред.) и др. Челябинск : Челяб. гос. пед. ин-т, 1987. С. 52–59.
2. Большая медицинская энциклопедия. [Электронный ресурс] // Режим доступа : <https://www.бмэ.орг/index.php>. Дата доступа : 20.03.2019.
3. Войтенко А. Ф. Словарь говоров Подмосковья. М. : ИПТК «Логос» ВОС, 1995. 216 с.
4. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка [Электронный ресурс] // Режим доступа : <https://www.litmir.me/br/?b=88556&p=1>. Дата доступа : 20.09.2018.
5. Ефремова Т. Ф. Современный толковый словарь русского языка [Электронный ресурс] // Режим доступа : <https://www.efremova.info>. Дата доступа : 15.03.2019.
6. Кожевникова А. А. Типология сложных слов в языке русской неделовой письменности XI–XVII веков : автореф. дис. ... канд. филолог. наук : 10.02.02 ; Бел. гос. ун-т. Минск, 2007. С. 19.
7. Трофимович Т. Г. Типы предметных наименований в языке старорусской деловой письменности : монография. Минск : БГПУ, 2003. 223 с.
8. Черных П. Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка : в 2 т. 9 [Электронный ресурс] // Режим доступа : <https://www.slovorod.ru/etym-cher>. Дата доступа : 15.09.2018.

Таран Л. А. (Мінск)

Маладая Вена як літаратурная група

Група «Маладая Вена» («Das junge Wien»), якая існавала на мяжы XIX–XX стст. у сталіцы Дунайскай манархіі, у літаратуразнаўстве традыцыйна разглядаецца як супольнасць пісьменнікаў-мадэрністаў. Іх

звычайна называюць групай, школай альбо рухам, сустракаецца таксама азначэнне «авангардысцкае паэтычнае аб'яднанне» [1, с. 111]. Правадыром, арганізатарам і ідэолагам групы лічыцца Герман Бар (Hermann Bahr, 1863–1934), а сярод удзельнікаў называюць такіх аўтараў, як Артур Шніцлер (Arthur Schnitzler, 1862–1931), Гуга фон Гофмансталь (Hugo von Hofmannsthal, 1874–1928), Леапольд фон Андрыян (Leopold Freiherr von Andrian, 1875–1951), Рыхард фон Беер-Гофман (Richard von Beer-Hofmann, 1866–1945), Петэр Альтенберг (Peter Altenberg [Richard Engländer], 1859–1919).

Усё гэта (часам з пэўнымі агаворкамі) прынята за аксіёму, і далейшыя даследаванні канцэнтруюцца на асаблівасцях паэтыкі асобных аўтараў, сярод якіх найбольшую ўвагу атрымліваюць А. Шніцлер і Г. Гофмансталь. Не існуе работ (у тым ліку і аўстрыйскіх або нямецкіх), якія задаваліся б пытаннем: што менавіта азначае паняцце «літаратурная група»? І чаму мы можам лічыць літаратурнай групай «Маладую Вену»? У гэтым артыкуле мы паспрабуем наблізіцца да адказаў на пастаўленыя пытанні.

Варта адзначыць, што «Маладая Вена» – гэта саманазва, і яе гісторыя даволі складаная. Першы раз гэты выраз быў выкарыстаны ў артыкуле Г. Бара «Über eine Kunstausstellung in Wien» (1888), дзе маладымі венцамі названыя сталічныя скульптары новага накірунку [7, S. 49]. Крыху пазней, у 1891 годзе, у дзённіку А. Шніцлера з'яўляецца запіс «*Das junge Österreich. Im Griensteidl*» («Маладая Аўстрыя. У “Грынштадлі”») [6, S. 48]. Яшчэ праз тры гады выходзіць артыкул Г. Бара «*Das junge Österreich*» (1894), дзе даецца абрыс паэтыкі групы, а таксама прыкладны пералік яе ўдзельнікаў: К. Б. Тарэсані, А. Шніцлер, Г. Гофмансталь, сам Г. Бар, а таксама Ф. Дзэрман, Х. Корф, Р. Шпехт, П. Фішэр – апошнія чацвёра, аднак, падвяргаюцца крытыцы [2, S. 295]. Варта адзначыць, што гэты спіс не супадае з тым, які ў літаратуразнаўстве звычайна замацоўваецца за групай «Маладая Вена», а многія імёны ў ім не вядомыя нават філолагам-германістам.

Таксама падаецца цікавым, што група першапачаткова брала сваю назву ад цэлай краіны, а не толькі яе сталіцы. Згодна з меркаваннем амерыканскага даследчыка Е. Рыкмана, тэрмін «Маладая Аўстрыя» ўтварыўся аналагічна тэрміну «Маладая» ці «Наймаладзейшая Германія» («*Junges Deutschland*», «*Das jüngste Deutschland*»), які нямецкія натуралісты абралі, каб падкрэсліць сваю сувязь з «Маладой Германіяй» 1830–1840-х гг. Назва «Маладая Вена», у сваю чаргу, утварылася па ўзоры «Маладой Аўстрыі». Гэты ж самы даследчык сцвярджае, што змена назвы не мае вялікага значэння [7, S. 49]. Можна выказаць гіпотэзу, што звужэнне геаграфічнай прывязкі групы звязанае

папросту з тым, што большасць пісьменнікаў жыла менавіта ў Вене і што гэты горад часта станавіўся месцам, дзе разгортваюцца падзеі іх твораў. Да таго ж, нямецкамоўнае сэрца імперыі вельмі істотна адрознівалася ад іншых яе частак, дзе гаварылі і пісалі на іншых мовах, таму такое абмежаванне выглядае лагічным.

Такім чынам, можна сцвярджаць, што існавала пэўная літаратурная арганізацыя «Маладая Аўстрыя», якая пазней стала называцца «Маладая Вена», і прынамсі некаторыя ўдзельнікі гэтай арганізацыі рэфлексавалі яе як такую. Але з якімі мэтамі паўстала гэта аб'яднанне? Ці была ў яго пэўная праграма, сумесны друкаваны орган, ці ствараліся ў ім мастацкія маніфесты?

Калі гаварыць пра маніфесты і праграмы «Маладой Вены», нельга абмінуць імя Германа Бара, які лічыцца яе арганізатарам і тэарэтыкам. Сапраўды, у гісторыі літаратуры ён застаўся ў першую чаргу як выдатны літаратурны крытык свайго часу. Так, яго работу «*Überwindung des Naturalismus*» (1891) можна назваць паваротным тэкстам у тагачаснай літаратуры, бо тут выразна артыкулюецца мастацкая пазіцыя, якая парывае з дамінуючым у нямецкамоўнай літаратуры напрамкам, тым самым сцвярджаючы самастойнасць аўстрыйскай літаратуры: «*Es war ein Wehklagen des Künstlers im Naturalismus, weil er dienen musste; aber jetzt nimmt er die Tafeln aus dem Wirklichen und schreibt darauf seine Gesetze*» («У натуралізме чуўся плач мастака, бо ён быў вымушаны служыць; але цяпер ён бярэ скрыжалі з рэальнага і піша на іх свае заветы») [3, S. 205].

Калі гаворка ідзе пра «Маладую Вену», з работ крытыка вынікае адно: у аб'яднання няма ніякай праграмы. «*Sie haben keine Formel. Sie haben kein Programm. Sie haben keine Ästhetik. Sie wiederholen nur immer, dass sie modern sein wollen*» («У іх няма формулы. У іх няма праграмы. У іх няма эстэтыкі. Яны толькі паўтараюць, што хочуць быць сучаснымі / належаць да мадэрнізму») [2, S. 292]; «*Jeder, der dichtet, soll dabei sein – das ist das einzige Programm*» («Кожны, хто піша, мусіць быць з намі – гэта адзіная праграма») [4, S. 668]. Усё, што можна вылучыць з такой «праграмы» – мадэрнізм, а таксама тое, што ў аб'яднанне нібыта запрашаюцца ўсе, хто піша. Абодва гэтыя пункты мала што могуць патлумачыць пра мастацкія прынцыпы і погляды.

Яшчэ адна праблема хаваецца ў тым, што з младавенцаў толькі адзін Г. Бар так падрабязна і часта аналізаваў літаратурны працэс. Літаратурна-тэарэтычныя заўвагі Г. фон Гофмансталя вызначаюцца сцісласцю ды большай абстрактнасцю: ён, напрыклад, разважае пра псіхалогію кахання («*Zur Psychologie der modernen Liebe*»), або рэцэнзуе творчасць замежных сучаснікаў («*Algernon Charles Swinburne*», «*Gabriele*

d'Annunzio» і інш.). Такім чынам, асноўным (і адзіным) тэарэтыкам «Маладой Вены» з'яўляецца Г. Бар. Верагодна, гэта стала галоўнай прычынай таго, што менавіта ён лічыцца лідарам аб'яднання. Але і сам пісьменнік прыклаў руку да стварэння такога іміджу. У вышэй згаданым артыкуле «Das junge Österreich» ён піша: «*Man redet jetzt von einem "jungen Österreich". Es mag etwa drei, vier Jahre sein, dass das Wort erfunden wurde, um meine Gruppe, vielleicht eine Schule von jungen, meist Wiener Literaten zu nennen [...]*». («Цяпер гавораць пра „маладую Аўстрыю“. Гэтае слова вынайшлі тры-чатыры гады таму, каб назваць маю групу, магчыма, школу маладых, у асноўным венскіх літаратараў [...]») [2, S. 287].

З выказванняў іншых удзельнікаў аб'яднання, аднак, вынікае, што яны не прытрымліваюцца такога меркавання. Па-першае, пра гэта сведчаць не самыя ўхвальныя водгукі на творчасць Г. Бара – яго драмы і раманы ніколі не атрымлівалі прызнання нават у коле младавенцаў. Адзін з водгукаў А. Шніцлера гучыць так: «*Nm. las bei mir Bahr den Bonaparte, ein Zaktiges dram. Stück vor, mit vielen feinen Zügen, mancherlei Trivialitäten und Geschmacklosigkeiten*» («Удзень Бар чытаў у мяне “Банапарта”, трохактавую драму, з мноствам тонкіх рысаў, пэўнымі трывіяльнасцямі і безгустоўнасцю») [6, 13. 12. 1891]. Па-другое, існуе дакументальнае пацвярджэнне, што пісьменнікі, якія пазней склалі «Маладую Вену», збіраліся разам і раней, да таго, як да іх далучыўся Г. Бар. Гэта ліст, які напісаў яму Г. фон Гофмансталь, запрашаючы наведаць пісьменніцкую сустрэчу ў кватэры А. Шніцлера. Літаратуразнаўца Элсбет Дангел Пелаквін прытрымліваецца меркавання, што гэты ліст абвяргае міф пра тое, што Г. Бар заснаваў групу [5, S. 47].

Акрамя таго, некаторыя дзённікавыя запісы А. Шніцлера адлюстроўваюць яго вельмі скептычнае стаўленне не толькі да творчасці Г. Бара, але і да яго асобы, а таксама да ўсёй групы: «*Bahr ist einfach ein Esel; man kann nichts Dümmeres über das Stück sagen, als er mir vorgestern*» («Бар проста асёл; нельга сказаць нічога больш недарэчнага пра п'есу, чым ён сказаў мне заўчора») [6, 25. 6. 1897]; пра яго атачэнне ён піша так: «*papierenen jungen Menschen, die sich um Bahr sammeln, seinen Stil äffen und für die die Welt im Jahr 1889 (frühestens!) angefangen hat*» («Папяровыя маладыя людзі, якія збіраюцца вакол Бара, капіруюць яго стыль нібы малы, і для якіх свет пачаўся толькі ў 1889») [6, 25. 5. 1896]. У адным са свіх лістоў А. Шніцлер так апісвае стан сучаснага мастацтва: «*Nun, die literarische Bewegung äußert sich darin, ... dass es keine Verleger, keine neuen Stücke, dagegen sehr viele Kaffehäuser gibt*» («цяпер літаратурны рух выражаецца ў тым, ... што няма

выдаўцоў, няма новых п'ес, затое ёсць вельмі шмат кавярняў») [7, S. 79] – і гэты пункт сапраўды складана аспрэчыць: кавярні (у першую чаргу, «Griensteidl») былі месцам, дзе амаль штодня збіраліся венцы, якія мелі дачыненне да мастацтва. Але гэта толькі месца сустрэчы, бо праз чатыры гады пасля гэтага ліста ў размове з літаратуразнаўцам Георгам Брандэсам (Georg Brandes, 1842–1927) А. Шніцлер кажа: «*”Bilden Sie eine Gruppe in Wien” Nein*» («*”Ці ёсць у вас група ў Вене” Не*») [6, 21. 8. 1896].

Улічваючы ўсё вышэйсказанае, можна зрабіць выснову, што Г. Бар наўрад ці быў арганізатарам або лідарам «Маладой Вены». Пры гэтым нельга недаацэньваць яго ролю літаратурнага пасрэдніка. Г. Бар меў шырокія сувязі ў Аўстрыі і Германіі, што дазваляла яму судзейнічаць публікацыі твораў сваіх папличнікаў. Дапамога Г. Бара мела такое значэнне таму, што пісьменнікі-младавенцы, якія яшчэ не паспелі набіраць сімвалічны капітал, лічыліся дылетантамі. Часопісы, дзе іх публікавалі, мелі забаўляльны характар («*An der schönen blauen Donau*») або замалыя наклады («*Moderne Dichtung/ Moderne Rundschau*»), прычым апошні праз невялікую папулярнасць хутка быў перададзены берлінскай рэдакцыі на чале з В. Бёльшэ (Wilhelm Bölsche, 1861–1939), які адмаўляўся друкаваць не-натуралістаў. Г. Бар жа дапамагаў наладжваць публікацыі аўтараў «Маладой Вены», бо быў рэдактарам аддзелу фельетонаў у венскай «*Deutsche Zeitung*», а пазней разам з Х. Канэрам (Heinrich Kanner, 1864–1930) ды І. Зінгерам (Isidor Singer, 1857–1927) заснаваў уласны часопіс – «*Die Zeit*», у якім, аднак, працаваў нядоўга: прыкладна 5 гадоў. Да таго ж Г. Бар арганізоўваў выданне кніг А. Шніцлера ды Л. Андрыяна, бо меў сувязі і з выдавецтвам «*Fischer*».

Такім чынам, «Маладая Вена» – літаратурнае аб'яднанне, у якім вельмі складана акрэсліць спіс удзельнікаў, да таго ж, некаторыя з іх, як А. Шніцлер, відаць, не лічылі сябе такімі. Гэта аб'яднанне не мела агульнай мастацкай праграмы, а таксама сталага друкаванага органа. Можна сказаць, што аб'ядноўвалі ўдзельнікаў толькі часова-прасторавыя каардынаты: мяжа стагоддзяў, Вена, кавярня «*Griensteidl*». На жаль, літаратуразнаўства пакуль не прапаноўвае дакладнага размежавання паміж літаратурнымі аб'яднаннямі, групамі, школамі, гурткамі ды рухамі, але ў кантэксте зробленых намі высноў, а таксама пры ўмове параўнання з іншымі літаратурнымі аб'яднаннямі, гэта можа быць актуальным.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Гуревич Р. В. Гуго фон Гофмансталь // В.Д. Седельник [и др.]. История австрийской литературы XX века : в 2 т. Москва : ИМЛИ РАН, 2009, т.1. С. 110–149.

2. Bahr H. Das junge Österreich // G. Wunberg. Die Wiener Moderne. Literatur, Kunst und Musik zwischen 1890–1910. Stuttgart, 1981. S. 287–310.
3. Bahr H. Die Überwindung des Naturalismus // G. Wunberg. Die Wiener Moderne. Literatur, Kunst und Musik zwischen 1890–1910. Stuttgart, 1981. S. 199–205.
4. Bahr H. Zehn Jahre // G. Wunberg. Die Wiener Moderne. Literatur, Kunst und Musik zwischen 1890–1910. Stuttgart, 1981. S. 666–672.
5. Dangel-Pelloquin E. Das Junge Wien // J. Werlitz. Hofmannsthal-Handbuch. Leben – Werk – Wirkung. J.B. Metzler, 2016. S. 47–49
6. Hermann Bahr, Arthur Schnitzler. Briefwechsel, Aufzeichnungen, Dokumente 1891–1931 [Электронны рэсурс]. Рэжым доступу : <https://bahrschnitzler.acdh.oeaw.ac.at/index.html>. Дата доступу : 17.03.2019.
7. Rieckmann J. Aufbruch in die Moderne. Die Anfänge des Jungen Wien. Frankfurt a. M., 1985. 213 S.

Хвясько С. Г. (Гродна)

**Марфаналагічныя сродкі словаўтварэння
як прадмет лінгвістычнага даследавання і апісання**

У рускім і беларускім мовазнаўстве праблема марфаналагічных сродкаў словаўтварэння з’яўляецца ўжо ў асноўным распрацаванай. У акадэмічных граматыках рускай і беларускай моў прадстаўлена класіфікацыя марфаналагічных сродкаў словаўтварэння і раскрываецца сутнасць адпаведных паняццяў [14, с. 413–415; 2, с. 216–217; 7, с. 49–54]. Так, паводле «Русской грамматики»-80 сярод марфаналагічных пераўтварэнняў матывавальнай асновы адрозніваюцца пераўтварэнні лінейныя і нелінейныя. Да лінейных пераўтварэнняў адносяцца ўсячэнне і нарашчэнне асновы [14, с. 414]. Да нелінейных пераўтварэнняў матывавальнай асновы адносяцца чаргаванне і мена націску [14, с. 414]. Асобнае месца ў «Русской грамматики»-80 адведзена марфаналагічнай з’яве сумяшчэння морфаў [14, с. 414].

Трэба адзначыць, што існуючы погляд на марфаналагічныя сродкі словаўтварэння склаўся ў сучасным усходнеславянскім мовазнаўстве не адразу. Так, на працягу амаль усяго мінулага стагоддзя прадметам дыскусіі з’яўляліся пытанні, звязаныя з усячэннем і інтэрфіксацыяй. Грунтоўна вывучэннем гэтых з’яў у сферы словаўтварэння рускай мовы займаліся Д. С. Ворт, А. В. Ісачанка, А. А. Земская, В. Б. Касевіч, М. Ц. Папова, І. С. Улуханаў, у сферы словаўтварэння беларускай мовы – П. П. Шуба, М. С. Васілеўскі, Л. М. Шакун. Аналіз поглядаў беларускіх лінгвістаў на марфаналагічныя з’явы ў сферы словаўтварэння беларускай мовы прадстаўлены ў артыкуле Н. М. Гардзея «Морфонология в белорусском языкознании: период становления» [4].

Усячэнне ўпершыню было разгледжана ў рабоце Р. О. Якабсона «Russian conjugation» [16], які сфармуляваў галоўнае марфаналагічнае правіла спалучэння ўтваральнай асновы і дэрывацыйнага суфікса